

Bewoners, ruimtelijke ontwikkelingen en overstromingsbeheer: een co-evolutionaire benadering

Barbara Tempels

werkpakket 2 Veerkracht, deelstudie Klimaatverandering en overstromingen
doctoraatsonderzoek aan Universiteit Gent, promotoren Luuk Boelens en Kobe Boussauw

PROBLEEMSTELLING

VAN TECHNISCHE BESCHERMING...

hogere frequentie overstromingen
technische en financiële beperkingen
ongewenste neveneffecten

NAAR MEERLAAGSE WATERVEILIGHEID

diversificatie maatregelen:
protectie, preventie, paraatheid
gedeelde verantwoordelijkheid:
ruimtelijke planning, bewoners

De overstromingsproblematiek ontstaat uit een combinatie van fysieke (natuurlijke en technische) en sociale aspecten. Onderzoek rond het beheersen van overstromingsrisico's heeft zich echter gefocust op de geïsoleerde studie van (hoofdzakelijk technische) maatregelen, waarbij voorbijgegaan werd aan de complexe maatschappelijke context. Daarom ligt de nadruk van dit onderzoek op het maatschappelijke aspect van overstromingsbeheer.

AANPAK

UITGANGSPUNT

De co-evolutie of wederzijdse interactie tussen overstromingsbeheer en maatschappij is bepalend voor de veerkracht tegenover overstromingen.

DOELSTELLING

Inzicht krijgen in de rol van maatschappelijke actoren in de ruimtelijke ontwikkeling van overstromingsrisico's en de relatie tussen overstromingsbeheer en zijn maatschappelijke context, om nieuwe perspectieven te ontwikkelen over hoe we kunnen omgaan met overstromingsrisico's in ruimtelijke planning.

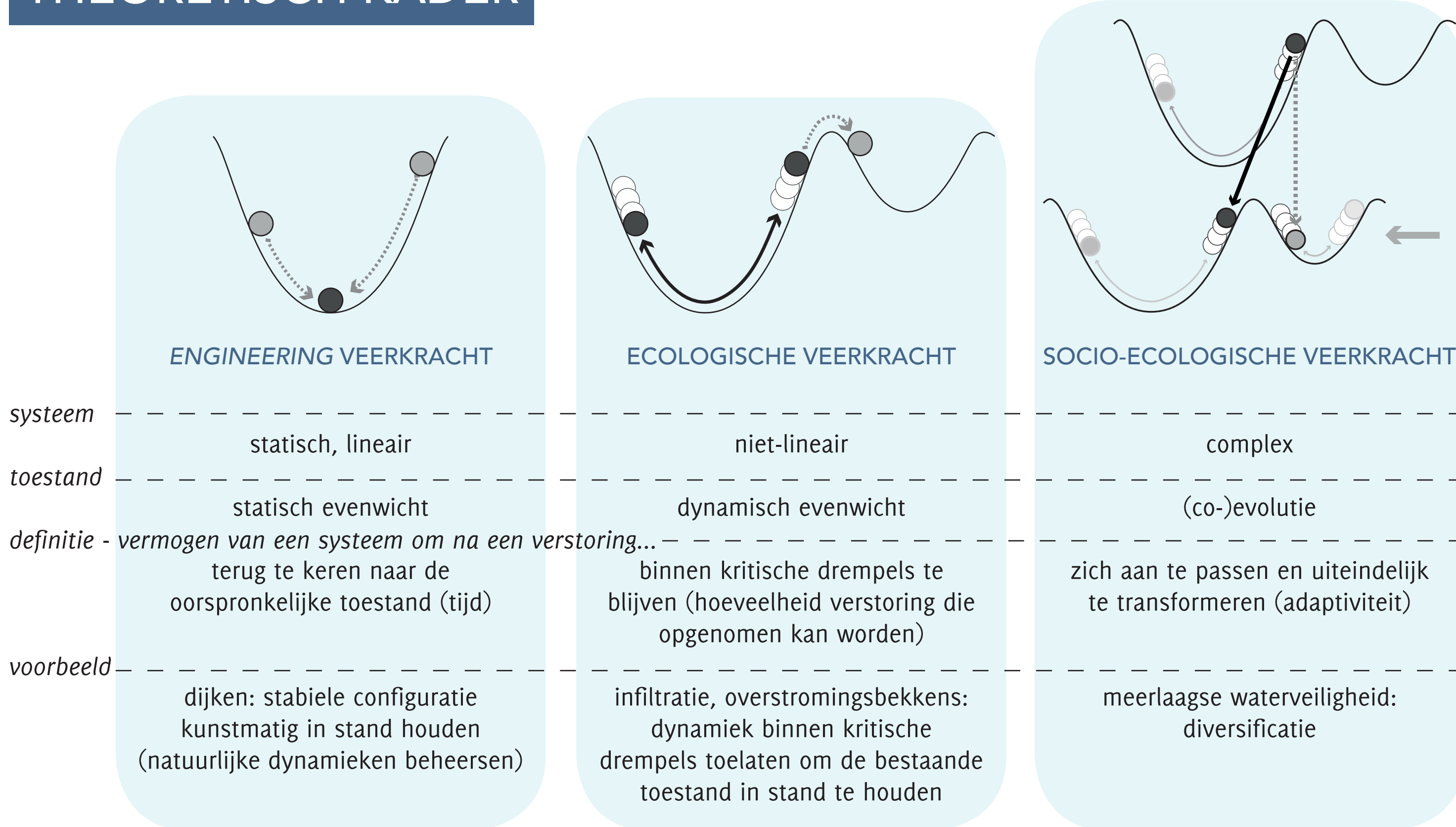
BELEIDSVRAAG

Hoe kunnen we deze interacties vruchtbaar maken?

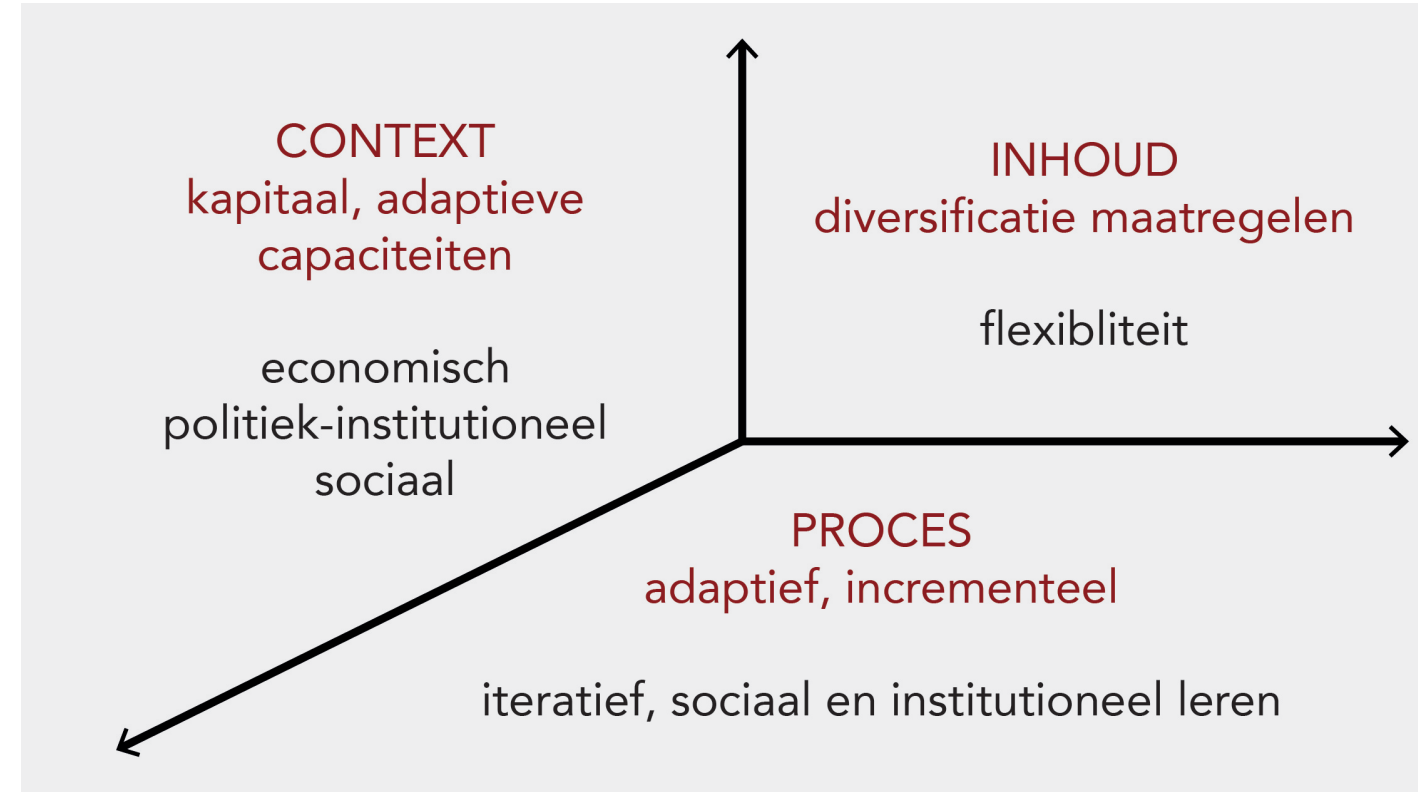
METHODE

- beleidsanalyse overstromingsbeheer in Vlaanderen
- enquête bij bewoners van effectief overstromingsgevoelige gebieden in het Denderbekken
- interviews met maatschappelijke stakeholders in Geraardsbergen en Vlaanderen
- workshop met beleidsmakers en stakeholders

THEORETISCH KADER

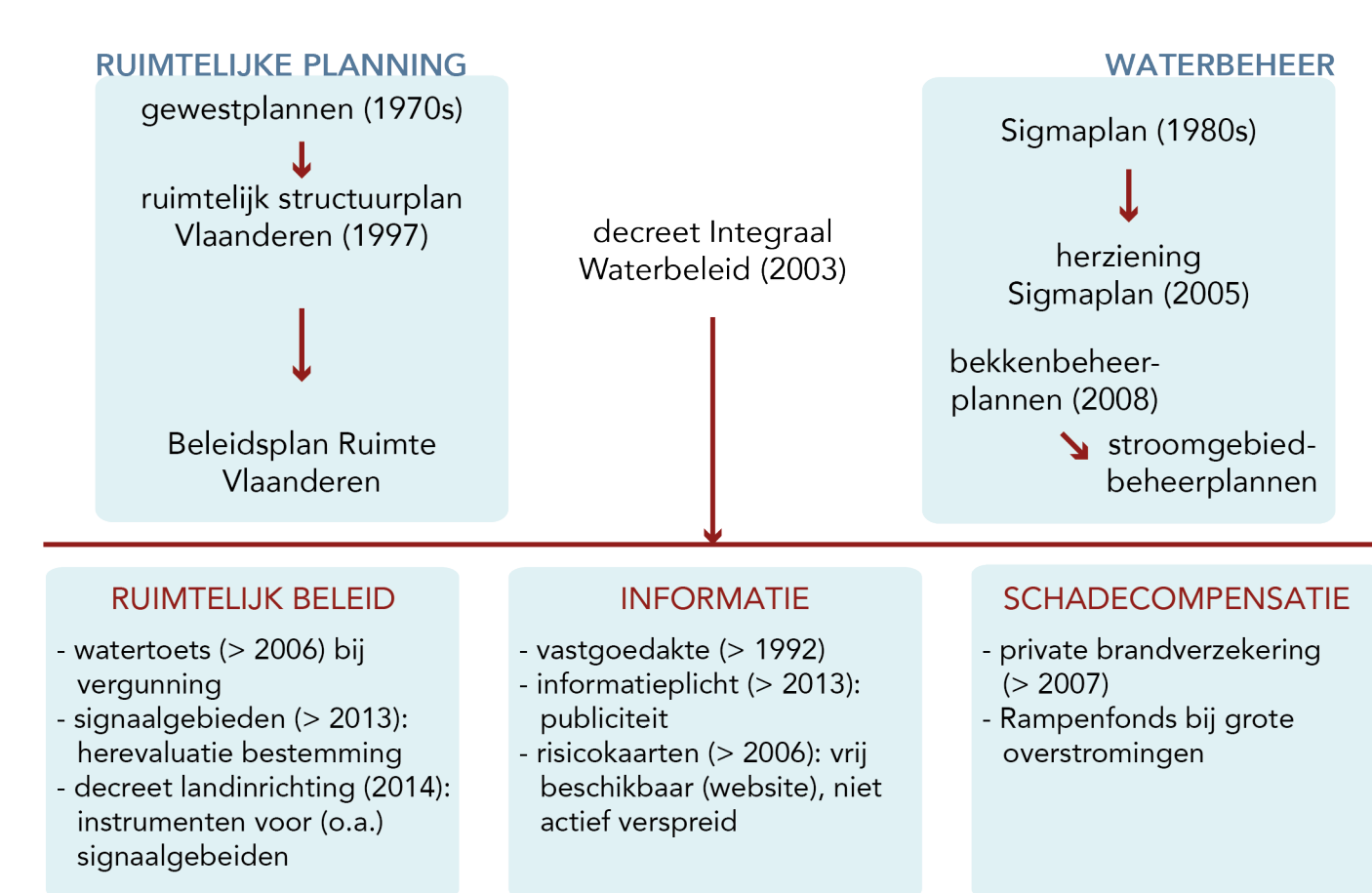

VEERKRACHTSTRATEGIE

RESULTATEN

BELEIDSANALYSE

inhoud

- plannen focussen vaak op stroom of op ruimte errond
- communicatie en kennis-verspreiding recent, passief
- focus op (technische) inhoud
- recente initiatieven, effecten nog niet duidelijk

proces

- cyclisch
- veel overheid, weinig middenveld en stakeholders
- weinig participatie-mogelijkheden

ENQUÊTE

- bewustzijn en kennis
- bewustzijn aanwezig, maar overstemd door andere factoren
- groot belang burgers bij kennisverspreiding

risicoperceptie en -ervaring

- groep met overstromingservaring heeft kennis, neemt maatregelen

locatiekeuze en bereidheid om te verhuizen

- mensen wonen graag waar ze wonen
- weinig aandacht voor water/overstromingskwesaties
- belang andere aspecten: woonduur, leeftijd, staat woning, ...

verantwoordelijkheidszin

- leggen vaak alle verantwoordelijkheid bij de overheid

beschermingsmaatregelen

- genomen maatregelen zijn goedkoop, eenvoudig en ad hoc
- geloof in collectiviteit

INTERVIEWS EN WORKSHOP

- dominantie van structurele, beschermende maatregelen
- nadruk op economische schade
- sterke overheidsverantwoordelijkheid, politieke besluitvorming
- kruissubsidiëring in verzekering en compensatiesystemen
- weinig kapitalisatie overstromingsrisico in vastgoedprijzen (?)
- institutionalisering van kennis over overstromingsrisico's
- bestemmingen en eigendomsrechten heel rigide

weinig impuls om verantwoordelijkheid op te nemen

verantwoordelijkheid

- gepercipieerd: overheden
- wettelijk: bouwvergunning geen garantie voor bescherming
- ethisch: rechtvaardigheid (upstream/downstream, at-risk/not-at-risk)

participatie

- kennisniveau
- (individuele) belangen
- niet iedereen wil betrokken zijn bij het zoeken naar oplossingen

financiering

- verwachting van compensatie voor 'wijzigen spelregels'

BESLUIT

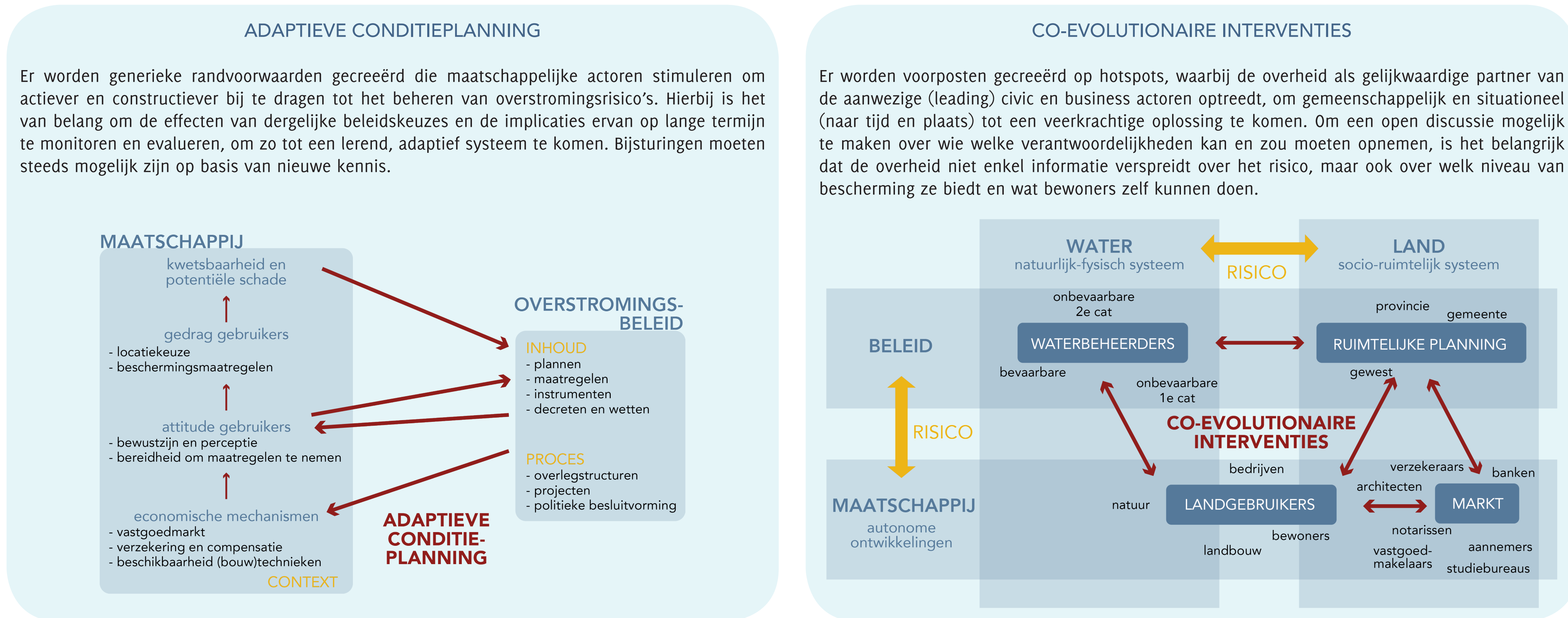
Het gebrek aan erkenning voor de interacties tussen beleidskeuzes en maatschappelijke effecten leidt tot een lock-in, waarbij overstromingsbeheer vastzit in een generische, vaak technocratische, preventieve benadering.

Maatschappelijke actoren dragen bij tot de ruimtelijke ontwikkeling van overstromingsrisico's, zowel positief als negatief, actief als passief en direct als indirect. Daarbij heeft iedere actor zijn eigen 'strategie' om om te gaan met het overstromingsrisico, die beïnvloed wordt door zijn context. Tot deze context behoren ook de acties van de andere actoren. Op deze manier zijn de verschillende strategieën steeds in co-evolutie met elkaar.

Uit de enquête blijkt dat er enig sociaal kapitaal bij bewoners aanwezig is, maar dat dit nog niet ten volle benut wordt. Momenteel lijkt overstromingsbeheer globaal genomen dan ook eerder contraproductief voor de sociale veerkracht tegenover overstromingen. Enkele recente beleidsinstrumenten proberen het slapend kapitaal te activeren, maar tot dusver zijn er nog weinig effecten zichtbaar.

BELEIDSAANBEVELINGEN

Er kan op verschillende manieren in het beleid actief ingezet worden om de co-evolutionaire interacties zo vruchtbaar mogelijk te maken. Om tot meer betrokkenheid van maatschappelijke actoren te komen, stellen we twee simultane en complementaire beleidssporen voor:

“One needs to better understand the interdependence and co-evolutionary development of management objectives and paradigms, environmental characteristics, technologies and social routines, as technical infrastructure, citizen behaviour and habits have co-evolved over long periods of time.”

Pahl-Wostl, 2007

PUBLICATIES

- Tempels, B., (2013). *Flood resilience and social constraints for risk mitigation in Flanders (Belgium)*. AESOP YA meeting Vienna – Resilience : Book of abstracts.
- Tempels, B., Schillebeeckx, E. & Lerouge, F. (2013). *Veerkracht*. Steunpunt Ruimte, pp. 63.
- Tempels, B. (2013). *Veerkracht en ruimtelijke planning : een conceptuele verkenning, met toepassing op overstromingsbeheer*, in: Filius, F., Vanempen, E., Uittenbroek, C., Bouma, G. (red.), *Planning is niet waarde-n-loos: gebundelde papers en bijdragen aan de PlanDag 2013*. Stichting Planologische Discussiedagen, pp. 229-240.
- Tempels, B. (2013). *Veerkracht en ruimtelijke planning. Een conceptuele verkenning, met toepassing op overstromingsbeheer*. Agora 29(4), pp. 40-44.

- Tempels, B. (2013). *Flood resilience from an evolutionary perspective*. AESOP PhD workshop 2013 Belfast.
- Tempels, B. & Hartmann, T. (2014). *A co-evolving frontier between land and water: dilemmas of flexibility versus robustness in flood risk management*. Water International 39 (6), pp. 872-883.
- Tempels, B., Boussauw, K. & Boelens, L. (in review). *Residents and flood risk management in Flanders: Two worlds apart?*
- Mees, H., Tempels, B., Crabbe, A. & Boelens, L. (in voorbereiding). *Shifting public-private responsibilities in Flemish flood risk management*
- Tempels, B. (in voorbereiding). *Flood resilience from a co-evolutionary perspective*. Doctoraatsthesis